

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ЮРКО ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 342.951:711.4

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПЛАНУВАННЯ
МІСТОБУДУВАННЯ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент

Ульянов Олексій Іванович,

Одеський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри вогневої підготовки факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Губанов Олег Олександрович,

Київський університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри службового та медичного права

доктор філософії в галузі права

Козлова Юлія Сергіївна,

Полтавська обласна державна (військова) адміністрація,
заступник начальника відділу документування управлінської діяльності апарату

Захист відбудеться «10» серпня 2024 р. о 9⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035,
м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту
публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «9» липня 2024 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Основним постулатом управлінської дії завжди вбачалась належна реалізація функції планування. Її значення в механізмі вирішення питань публічного значення важко переоцінити, адже не можна піддати критиці тезис про те, що саме процес планування є визначальною першоосновою для забезпечення ефективності в різних сферах діяльності держави.

Зокрема містобудівна діяльність не є винятком, оскільки завдяки означеній функції вдається прогнозувати просторовий розвиток, регламентувати забудову, інфраструктуру та транспортні мережі, забезпечувати раціональне використання земельних ресурсів й загалом обслуговувати потреби громад достатньо створеними умовами для їх проживання та відпочинку.

У контексті розширення міських територій, питання її належної реалізації набуває особливої актуалізації. Першочергово це пов'язано з не екологічним підходом до антропосфери (урбанізація сільськогосподарських земель, деградація екосистем, нераціональне споживання природних ресурсів тощо). Власне, до 2050 року приблизно дві третини населення світу житимуть у містах, що призведе до певних проблем і можливостей для їх розвитку¹. Щодо України, то станом на 1 лютого 2022 року на її території проживало (без урахування окупованих територій) 41 130,4 жителя². З них більша частина проживала в містах. Так, тільки в місті Києві налічувалося офіційно зареєстрованих жителів майже 3000000³.

Водночас з розвитком міських територій, як правило, посилюється занепад сільських територій, зокрема демографічне скорочення сільських громад, старіння населення, зменшення інвестування та якості надання соціальних послуг тощо. Щоб уникнути цих негативних наслідків, необхідно забезпечувати збалансований розвиток як міських, так і сільських територій, який наразі перебуває на етапі формування та впровадження комплексних планів дій, спрямованих першочергово мінімізувати наслідки військової агресії щодо України та інтегрувати отриманий досвід у процедури здійснення просторового планування, що має сприяти стійкості та відновленню постраждалих регіонів.

Тому дослідження адміністративно-правового механізму планування містобудування обумовлюється не тільки потребою отримання нових наукових знань, а більшою мірою саме необхідністю вирішення питань практичного характеру щодо організації та розвитку раціонального планування територій, розкриття їх потенціалу та підвищення якості життя громадян України.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Представлена до аналізу проблематика є достатньо актуальною в контексті сучасних наукових досліджень, що розглядають різні аспекти правового регулювання містобудівної діяльності. Зокрема, наприклад, О. Стукаленко (Дніпро, 2016) акцентує увагу на загальних

¹ Urban Planning. United Nations Human Settlements Programme. URL: <https://unhabitat.org/topic/urban-planning>

² Чисельність населення України в 2022 році. МінфінМедіа, 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/>

³ Чисельність населення по великих містах України станом на 1 січня 2022 року. МінфінМедіа, 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/town/>

теоретичних засадах адміністративно-правового забезпечення будівельної галузі, що створює фундамент для подальших досліджень у сфері містобудівного планування; П. Кривошеїн (Київ, 2017) досліджує адміністративно-правові аспекти будівництва, що є невід'ємною частиною містобудівної діяльності та включає елементи планування і реалізації містобудівних проектів; М. Околович (Одеса, 2018) підкреслює роль місцевого самоврядування у процесах планування та реалізації містобудівної діяльності; К. Рибак (Київ, 2018) визначає містобудівну діяльність з позиції об'єкта адміністративно-правового регулювання; С. Маліков (Київ, 2019) ідентифікує адміністративно-правові засади здійснення контролю та нагляду у сфері містобудівної діяльності; Е. Шевчук (Запоріжжя, 2020) досліджує інноваційні підходи до надання адміністративних послуг у сфері містобудування, що відповідає сучасним тенденціям розвитку електронного урядування; М. Гарат (Київ, 2023) комплексно визначає особливості юридичної відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

Однак важливо, що комплексно адміністративно-правовий механізм планування містобудування не розкривається у жодній із перерахованих праць, а також інших наукових доробках вітчизняних вчених. Тому джерельною базою для вивчення його особливостей слугували теоретичні напрацювання таких науковців як: Т. Альберда, К. Вяткін, К. Гавронські, О. Губанов, О. Джафарова, В. Дідик, О. Дрозд, Х. Єрминчук, Є. Іванова, О. Кобзар, Ю. Козлова, В. Колпаков, Ю. Кондратенко, О. Кузьменко, В. Курило, О. Курчин, О. Лавренікова, Ю. Легеза, Л. Луценко-Миськів, Л. Можечук, В. Оксінь, А. Павлів, О. Петраковська, А. Смітюх, Є. Соболев, Л. Сорока, В. Тімохін, Л. Тузова, О. Ульянов, Й. Херник, С. Шатрава, Е. Штерндок та багатьох інших провідних адміністративістів сучасності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII; Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 844-р; Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 року № 932; Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 року № 430-р; Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р; Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695; Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р; Концепції Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2021 року № 1024. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту

публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у визначенні, розкритті, уточненні та перегляді змісту, сутності, особливостей теоретичного і практичного дискурсів функціонування адміністративно-правового механізму планування містобудування в Україні. Для досягнення поставленої мети в дисертації потрібно виконати такі *завдання*:

- сформулювати поняття та визначити сутність функції планування в містобудівній діяльності;
- визначити завдання та принципи адміністративно-правового механізму реалізації функції планування в містобудівній діяльності;
- виявити й описати нормативно-правові засади реалізації функції планування в містобудівній діяльності;
- розкрити поняття та види адміністративно-правових відносин щодо реалізації функції планування в містобудівній діяльності;
- сформулювати систему суб'єктів реалізації функції планування в містобудівній діяльності та з'ясувати їх адміністративно-правовий статус;
- висвітлити адміністративні процедури реалізації функції планування в містобудівній діяльності;
- визначити особливості адміністративних актів реалізації функції планування в містобудівній діяльності;
- розкрити зарубіжний досвід планування містобудівної діяльності та можливість його адаптації в Україні;
- окреслити напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання реалізації функції планування в містобудівній діяльності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері організації та реалізації функції планування в містобудівній діяльності.

Предмет дослідження – адміністративно-правовий механізм планування містобудування.

Методи дослідження. Розкриття заявлених до розгляду питань у межах цього дослідження ґрунтується на застосуванні різноманітних методів здійснення наукової діяльності. Зокрема такі методи як аналіз і синтез забезпечили можливість: а) сформулювати поняття та визначити сутність функції планування в містобудівній діяльності, здійснити детальний розгляд кожної з ознак, виокремити завдання та принципи адміністративно-правового механізму її реалізації, об'єднати інформацію з різних нормативних актів для створення загального уявлення про нормативно-правові засади забезпечення її належного здійснення (розділ 1); б) розглянути структуру відповідних адміністративних правовідносин, зокрема виокремити адміністративно-правовий статус суб'єктів здійснення означеної функції, а також схарактеризувати адміністративні процедури втілення в правореалізацію їхніх повноважень (розділ 2). Методи *індукції* та *дедукції* дозволили сформулювати загальні поняття досліджуваної проблематики, навести конкретні приклади для підтвердження висунутих гіпотез (розділи 1–3). Відповідно, *гіпотетичний* метод застосовано при формуванні тверджень суб'єктивного характеру (наприклад, щодо поняттєвої визначеності категорії «адміністративний акт» (підрозділ 2.4)) чи під час

висунення наукових припущень (наприклад, щодо доцільності адаптації позитивних практик зарубіжного досвіду (підрозділ 3.1)). Метод *класифікації* також мав широке застосування, адже дозволив здійснити розподіл досліджуваних явищ як системних на певну кількість складових, що ідентифікують їхній зміст (підрозділ 1.2, розділи 2 та 3). Відокремлення суттєвих характеристик функції планування від несуттєвих (підрозділ 1.1), розкриття сутності адміністративно-правових відносин щодо її реалізації в містобудівній діяльності (підрозділ 2.1), а також визначення юридичної природи адміністративних актів у цій сфері (підрозділ 2.4) забезпечено за сприяння методу *абстрагування*. Водночас *аксіоматичний* метод дав змогу не обґрунтовувати загальновідомі факти (підрозділи 1.3, 2.4, 3.2), а *порівняльно-правовий* – здійснити порівняльні операції в контексті вивчення зарубіжного досвіду планування містобудування (підрозділ 3.1). Проведене авторське соціологічне опитування думки громадян щодо покращення процедур планування містобудування здійснено завдяки методу *анкетування*.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних досліджень у межах науки адміністративного права, яке визначає основні ідентифікаційні характеристики, способи практичного прояву, а також особливості забезпечення функціональності адміністративно-правового механізму реалізації функції планування в містобудівній діяльності України. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– визначено сутність функції планування в містобудівній діяльності через конфліктологічний вимір кореляції «нормативного з фактичним», де термінова потреба модернізації регуляторних підходів до забезпечення збалансованого та інклюзивного розвитку населених пунктів стає основним чинником для ідентифікації її як ефективного інструменту для прийняття виважених рішень, визначення пріоритетних напрямів просторового розвитку, реалізації адміністративних заходів, здатних об'єктивувати наявність належної, гнучкої та чуйної до потреб суспільства системи публічного управління, яка стимулює створення життєздатних, справедливих і прогресивних соціальних просторів;

– обґрунтовується необхідність внесення змін та доповнень до чинного адміністративного законодавства в контексті створення умов для вирішення конфліктів, породжених неузгодженістю позицій сторін у межах громадського обговорення та погодження містобудівної документації між зацікавленими сторонами у спосіб досягнення консенсусу шляхом впровадження до вітчизняної правової системи інституту медіації, функціонування поряд з яким погоджувальних комісій забезпечить більш широкі можливості для вирішення спірних відносин, надаючи сторонам вибір методів, які найкраще відповідають їхнім потребам і специфіці ситуації;

– запропоновано групування шляхів розвитку адміністративно-правового регулювання реалізації функції планування в містобудівній діяльності у такому вигляді: а) ті, що є актуальними під час дії воєнного стану (наприклад, оперативне вирішення питань забезпечення цивільного захисту); б) ті, що будуть актуальними у період післявоєнного відродження (наприклад, активна участь місцевої громади у

питаннях прийняття рішень післявоєнного відновлення територій їхнього розселення); в) ті, що є комплексними та актуальними у довгостроковій перспективі (наприклад, проєктування будівель з укріпленими конструкціями, бомбосховищами та укриттями);

удосконалено:

– наукове розуміння переваг розробки та прийняття Будівельного кодексу України, який з-поміж систематизації нормативного матеріалу у сфері просторового розвитку забезпечить також: узгодженість між практичними аспектами планування містобудування та нормативно-правовими актами; підвищення якості забудови та розвитку інфраструктури; прозорість правил та процедур, що сприятиме зниженню рівня корупції та підвищення рівня підзвітності органів влади; можливість для участі населення у прийнятті відповідних рішень; кращу інтеграцію українського законодавства зі світовими стандартами та практиками в сфері планування містобудування; залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у розвиток інфраструктури населених пунктів, адже загалом зрозуміле та прозоре законодавство є інвестиційно привабливішим та надійнішим;

– теоретико-правову визначеність системи суб'єктів реалізації функції планування в містобудівній діяльності, яка з одного боку представлена виключно представниками владних повноважень, а з іншого – не обмежена лиш такими, адже архітектурно-будівельні ради є дорадчими органами професійного колегіального складу, що об'єднує різних за статусом зацікавлених осіб;

отримали подальший розвиток:

– узагальнення, що сучасне планування містобудівної діяльності обертається навколо тренду «сталого розвитку», впровадження якого не є універсальною концепцією; натомість це набір керівних принципів, які можна адаптувати до унікальних потреб і викликів територіальних середовищ, щоб забезпечити можливість створювати здоровіші, зручніші для життя простори, необмежені сьогочасними інтересами різних зацікавлених сторін;

– наукові роздуми в контексті необхідності забезпечення нормативного вияву зміни парадигми сприйняття концептуальних характеристик адміністративно-правових відносин щодо реалізації функції планування в містобудівній діяльності, які об'єктивують орієнтацію на задоволення громадських потреб, партнерство та співробітництво у спосіб, що є максимально комфортним для взаємодіючих суб'єктів;

– теоретичні положення щодо визначення юридичної природи адміністративних актів реалізації функції планування в містобудівній діяльності як таких, що можуть мати функціональну або інструментальну характеристики, що відрізняють їх один від одного сутністю і значенням;

– результати компаративістичного аналізу досвіду планування містобудівної діяльності в контексті можливості його адаптації в Україні, зокрема щодо доцільності перейняття позитивних практик Сінгапуру та Німеччини в контексті: запровадження інституту довгострокового планування з переглядом його положень раз в календарне десятиліття; забезпечення взаємозв'язку між стратегічним та оперативним плануванням містобудування; дозволити громаді приймати рішення щодо основних аспектів післявоєнного відновлення; забезпечити динамічний і

гнучкий підхід до містобудування; забезпечити використання сучасних технологій та інноваційних методів основним робочим середовищем для суб'єктів планування містобудування тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового вивчення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення чинного адміністративного законодавства в частині оптимізації здійснення процедур реалізації функції планування містобудування.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування» (м. Київ, 16–17 березня 2022 року), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (м. Київ, 13–14 березня 2023 року).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 217 сторінок. Робота містить список використаних джерел з 218 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження; структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади дослідження адміністративно-правового механізму планування містобудування» складається з трьох підрозділів, у яких розкрито основні категорії предмета дослідження, їхній взаємозв'язок між собою та суміжними правовими явищами.

У **підрозділі 1.1 «Поняття та сутність функції планування в містобудівній діяльності»** здійснено розгляд заявленого питання крізь призму системного аналізу теоретичних і практичних аспектів досліджуваного процесу.

Виявлено, що публічне управління у сфері містобудівної діяльності має забезпечити належний просторовий розвиток, який першочергово включає планування територій та їх забудову. Відповідно, існує два узагальнених

функціональних етапи здійснення містобудівної діяльності – просторове планування та будівництво, кореляція між якими є аксіоматичною.

У більш розширеному контексті аналізу зазначеного з'ясовано, що за сучасних умов містобудівна діяльність репрезентується як багатогранний процес, який включає планування, проектування, будівництво, реконструкцію та підтримку життєвого середовища як невід'ємних його складових. Як професійна діяльність визначеного кола суб'єктів, вона охоплює найрізноманітніші особливості життєвого циклу антропогенного середовища, – від розвитку інфраструктури до збереження культурної спадщини. Одним із ключових аспектів визначено те, що вона здійснюється різними суб'єктами, які взаємодіють для досягнення цілей сталого розвитку та забезпечення високої якості життя населення. Відповідно, сформовано узагальнення, що основні функції містобудівної діяльності спрямовані на планування, прогнозування розвитку територій, проектування та будівництво нових об'єктів, а також на збереження історичної та культурної спадщини.

Констатовано, що зміна парадигми містобудівної діяльності, викликана індустріальною революцією, зумовила перегляд цінності функції планування, зробивши суб'єктів її реалізації спеціалістами відповідної професії. Наразі законодавче трактування терміну «планування містобудівної діяльності» є відсутнім, а усі законодавчі та підзаконні акти у цій та суміжних сферах апелюють також термінами «планування територій», «просторове планування» та «планування» загалом.

Визначено вимоги, яким мають відповідати процедури планування містобудування, а також схарактеризовано загальні етапи їх здійснення.

Підрозділ 1.2 «Завдання та принципи адміністративно-правового механізму реалізації функції планування в містобудівній діяльності» присвячений висвітленню характерних ознак досліджуваного механізму, його завдань та принципів реалізації.

Визначено поняття адміністративно-правового механізму як категорії адміністративного права. Виявлено, що існує значна кількість вчених, які ототожнюють зміст та сутність адміністративно-правових механізмів та механізмів адміністративно-правового регулювання. Констатується необхідність їхньої диференціації. Доведено, що адміністративно-правовий механізм є ширшим поняттям, що охоплює всі аспекти приведення в дію норм адміністративного законодавства, тоді як механізм адміністративно-правового регулювання зосереджений на врегулюванні певного кола взаємозв'язків.

Ознаками адміністративно-правового механізму реалізації функції планування в містобудівній діяльності названо такі: а) втілюється органами публічного адміністрування різних рівнів; б) має специфічну сферу функціонування – сферу реалізації функції планування в містобудівній діяльності; в) репрезентується через виконання, додержання та застосування норм права та прийнятих стандартів.

Узагальнено, що основним завданням адміністративно-правового механізму реалізації функції планування містобудівної діяльності є забезпечення сталого розвитку територій у спосіб реалізації регулятивних, охоронних та захисних дій, спрямованих мінімізувати антропогенний вплив на природу задля досягнення балансу між біосферними, культурними, соціальними, економічними та екологічними цінностями людства з окремим публічним інтересом, пов'язаним зі

створенням просторового середовища для громади з використанням для цього новітніх технологій та передових екостандартів.

Сформовано систему принципів адміністративно-правового механізму реалізації функції планування містобудівної діяльності. До числа таких віднесено: 1) сталість – гарантує, що території стійкі, адаптовані та «уважні» до свого екологічного впливу; 2) справедливість – забезпечення справедливого доступу до ресурсів і можливостей для всіх членів громади; 3) ефективність – оптимізація використання ресурсів, включаючи землю, інфраструктуру та послуги; 4) стійкість – розвиток громад та населених місць, здатних протистояти економічним, соціальним і екологічним кризам та викликам, відновлюватися після них; 5) інклюзивність – залучення різноманітних зацікавлених сторін до процесу планування для урахування потреб усіх членів громади; 6) екологізації простору – проектування середовища населених пунктів, яке сприяє фізичному та психічному здоров'ю та зменшує залежність від особистих транспортних засобів; 7) детальність – максимальне врахування дрібних деталей, яке оптимізує використання доступного простору; 8) комплексність – планування має враховувати як стійкість, так і інноваційність систем інфраструктури; 9) гнучкість – врахування майбутніх змін та постійне вдосконалення; 10) стратегічний підхід – формування довгострокових цілей без нагальної необхідності їхнього корегування.

У підрозділі 1.3 «*Нормативно-правові засади реалізації функції планування в містобудівній діяльності*» розкрито основні нормативні акти і правові документи, які регулюють процеси планування та організації містобудівної діяльності.

Визначено поняття терміну «нормативно-правові засади» реалізації функції планування в містобудівній діяльності». Запропоновано класифікувати елементи їхньої системи на дві великі групи: перша група – це міжнародні стандарти в тому числі й європейські; друга – національні норми та стандарти. Своєю чергою, міжнародні та європейські нормативно-правові засади реалізації функції планування в містобудівній діяльності диференційовано на дві підгрупи. Визначено, що першу підгрупу формують засади, що закладають основу демократичних процесів в усіх сферах життя (наприклад, положення Угоди Міжнародної спілки архітекторів створюють рамки для професійної діяльності архітекторів, які сприяють підвищенню стандартів планування та розвитку територій, забезпечуючи при цьому відповідність проектів етичним, екологічним та соціальним вимогам). До другої підгрупи віднесено засади, які проголошують та зобов'язують перехід до сталого розвитку (наприклад, положення Лейпцизької хартії забезпечують стратегічні рамки для планування та управління містами, які спрямовані на створення більш стійких, життєздатних та соціально інтегрованих міських територій, що відповідають сучасним викликам та соціальним потребам).

У контексті національного рівня досліджувані засади розподілено на ті, що є оперативними, стратегічними та змішаними. Уточнено, що їхня об'єктивізація тривалий час формувалась фрагментарно і не систематично, а на думку більшості експертів чинне законодавство у сфері містобудівної діяльності України загалом є надто розгалуженим та мало ефективним. Виявлено шляхи вирішення цієї проблеми. Констатовано, що є два напрями здійснення модернізації чинного містобудівного законодавства: перший – прийняття нових нормативно-правових

актів; другий – розроблення єдиного кодифікованого та уніфікованого акту (наприклад, Будівельний кодекс України).

Висунуто припущення, що прийняття Будівельного кодексу України є необхідним кроком для підвищення ефективності, прозорості та якості регулювання містобудівної діяльності, що сприятиме сталому розвитку територій та підвищенню якості життя громадян. Планування сталого розвитку та прийняті на його підставі плани містобудівної діяльності самі по собі виконуватимуть законодавчі та юридично установчі функції або принаймні зумовлюватимуть правові наслідки через призначену їм функцію правового регулювання.

Розділ 2 «Характеристика окремих складових адміністративно-правового механізму реалізації функції планування в містобудівній діяльності» складається з чотирьох підрозділів, у яких визначено, схарактеризовано та концептуалізовано основні складові цього механізму.

Підрозділ 2.1 «Поняття та види адміністративно-правових відносин щодо реалізації функції планування в містобудівній діяльності» присвячено висвітленню сутності порушеного питання.

Здійснено ідентифікацію пробілів у наукових знаннях щодо інтерпретування поняття адміністративних правовідносин як предмету сучасного адміністративного права. Сформовано висновок, що нова концепція розвитку управлінських процесів диктує зміну парадигми сприйняття сутнісних ознак адміністративних правовідносин. Запропоновано під такими у сфері реалізації функції планування в містобудівній діяльності розуміти різновид правових зв'язків, що породжений необхідністю забезпечення ефективного, прозорого і людиноцентристського управління, який ставить на перший план інтереси громадян, їхніх об'єднань та будівельного бізнес-середовища при плануванні просторового розвитку.

Основні адміністративно-правові відносини щодо реалізації функції планування в містобудівній діяльності умовно розподілено на такі види:

а) за сферою виникнення: 1) функціональні – об'єктом таких правовідносин є розробка та затвердження генеральних планів населених пунктів, зонування територій та розробка детальних планів забудови, планування розміщення об'єктів соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури; 2) контрольньо-наглядові – виникають з метою дотримання містобудівних норм та правил під час планування будівництва; 3) інформаційні – об'єктивують збір, обробку та зберігання інформації про стан та використання територій, оприлюднення документації щодо планування містобудівної діяльності для громадськості; 4) ліцензійно-дозвільні – функціонують для регулювання діяльності акредитованих організацій, які здійснюють будівельну експертизу; 5) фінансово-економічні – виникають під час врегулювання питань фінансування містобудівних проектів, розподілу коштів на розвиток інфраструктури населених пунктів; 6) правоохоронні – постійно функціонуючі для забезпечення дотримання законності та правопорядку у сфері планування містобудівної діяльності, притягнення до відповідальності за порушення містобудівних норм та правил;

б) за суб'єктним критерієм: 7) з громадськістю та громадськими організаціями щодо їхнього залучення до процесу планування та прийняття рішень у сфері містобудування; проведення процедури громадських слухань та консультацій; 8) з

органами публічного управління щодо координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування при плануванні містобудівної діяльності.

Констатовано, що виокремлення різновидів адміністративно-правових відносин у сфері планування містобудівної діяльності дозволяє сформулювати уявлення про те, як функціонує публічне управління у цій сфері, які його об'єктні та суб'єктні особливості.

У підрозділі 2.2 *«Система суб'єктів реалізації функції планування в містобудівній діяльності та їх адміністративно-правовий статус»* звернено увагу на наявність наукової дискусії щодо співвідношення термінів «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин». Уточнено, що категорія «суб'єкт права» є більш ширшим поняттям у порівнянні з категорією «суб'єкт правовідносин». Уточнено, що суб'єкти реалізації функції планування в містобудівній діяльності можуть характеризуватись як через одну, так і іншу категорію.

На підставі аналізу Законів України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про основи містобудування», «Про Генеральну схему планування території України», «Про архітектурну діяльність» та інших нормативно-правових актів у сфері планування зазначеної діяльності, ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій» сформовано систему суб'єктів реалізації функції планування в містобудівній діяльності. До числа таких віднесено: органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, архітектурно-будівельні ради, акредитованих фахівців та організації у сфері містобудівельної діяльності.

У межах розкриття їх адміністративно-правового статусу, наприклад: 1) стверджується, що у сфері реалізації функції планування містобудівної діяльності Кабінет Міністрів України наділений статусом як контролюючого органу, так і управлінського. Узагальнивши його повноваження у цій сфері маємо такий їхній перелік: розробка та виконання загальнодержавних програм розвитку та охорони довкілля, визначення порядку державного контролю та координації діяльності органів виконавчої влади у сфері містобудування, забезпечення реалізації містобудівної політики, розробка та затвердження норм і правил у сфері містобудування та ліцензування будівельних робіт, розробка схем планування територій з підвищеним техногенним навантаженням, а також прийняття та затвердження нормативно-правових актів, що регулюють окремі аспекти містобудівної діяльності; 2) виявлено, що Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України відіграє ключову роль у системі суб'єктів реалізації функції планування містобудівної діяльності, оскільки воно відповідальне за формування та реалізацію державної політики у сфері містобудування, розробку нормативно-правових актів, координацію діяльності інших органів виконавчої влади, а також забезпечення науково-технічного супроводу містобудівних проектів, що сприяє створенню та підтриманню стійкого життєвого середовища та інфраструктури на всіх рівнях просторового планування; 3) з'ясовано, що органи місцевого самоврядування відповідають за розробку та затвердження місцевих містобудівних програм, генеральних планів населених пунктів, детальних планів територій та іншої містобудівної документації; організовують і проводять громадські обговорення проектів містобудівної документації; забезпечують контроль за дотриманням містобудівних норм і правил на місцевому рівні;

приймають рішення щодо надання дозволів на будівництво та здійснюють контроль за їх виконанням; 4) встановлено, що місцеві державні адміністрації здійснюють державний нагляд і контроль за дотриманням законодавства у сфері містобудування на підпорядкованій території; координують діяльність органів місцевого самоврядування з питань містобудування та забезпечують виконання державних програм розвитку територій; розробляють і виконують регіональні містобудівні програми, включаючи плани соціально-економічного розвитку; видають дозвільні документи на будівництво об'єктів державного значення та здійснюють контроль за їх реалізацією.

Підрозділ 2.3 «Адміністративні процедури реалізації функції планування в містобудівній діяльності» присвячено вивченню заявлених до розгляду питань.

Звернено увагу на проблематику визначення юридичної природи адміністративних процедур у різних сферах суспільних відносин. Виявлено, що вітчизняна наукова доктрина містить різні підходи для трактування зазначеної категорії; досі триває жвава дискусія щодо того як співвідносяться між собою терміни «адміністративна процедура» та «адміністративний процес».

Визначено поняття адміністративних процедур реалізації функції планування в містобудівній діяльності. Уточнено про можливість розгляду таких через двосторонню характеристику, зокрема як узагальнений порядок реалізації функції планування містобудування або окремий порядок дій уповноважених суб'єктів, вчинений у межах конкретної її стадії (етапу). До числа таких віднесено: 1) розробка містобудівної документації (підготовка рішення про розроблення містобудівної документації, згода на її розробку у формі рішення відповідного органу публічного управління, оприлюднення цього рішення на офіційному веб-сайті органу місцевого самоврядування протягом двох тижнів. Після цього у громадськості є 30 днів, щоб подати свої пропозиції та заперечення); 2) громадське обговорення та погодження містобудівної документації (проведення громадських слухань, обговорення проектів містобудівної документації з метою залучення громадськості та зацікавлених сторін); 3) подання проекту містобудівної документації експертній організації для проведення експертизи (факультативна стадія, що вирішує означене завдання); 4) подання на затвердження завершеного проекту містобудівної документації (винесення на розгляд виконавчого комітету місцевої ради або іншого відповідного органу виконавчої влади питання затвердження проекту містобудівної документації. Після позитивного висновку виконавчого комітету проект передається на затвердження сесією місцевої ради. Рада розглядає проект, враховує результати громадських обговорень та експертизи і ухвалює рішення щодо затвердження проекту містобудівної документації); 5) оприлюднення затвердженої містобудівної документації та її внесення до містобудівного кадастру (офіційне набуття чинності затвердженої містобудівної документації).

Окремо схарактеризовано адміністративну процедуру реалізації функції планування містобудівної діяльності, яка включає систематичний нагляд та оцінку виконання затверджених планів, забезпечує контроль за дотриманням містобудівних норм і стандартів, виявляє відхилення та проблеми у процесі реалізації, а також надає можливість для коригування містобудівних рішень з метою підвищення ефективності планування та розвитку територій. Йдеться про містобудівний

моніторинг, який проводиться щорічно. Він передбачає аналіз матеріалів за попередній рік; проводиться уповноваженим органом містобудування та архітектури, а саме департаментом або управлінням містобудування та архітектури відповідного органу місцевого самоврядування або місцевої державної адміністрації; завершується складанням аналітичного звіту, інформація якого є джерелом оновлення містобудівного кадастру.

Звернено увагу також на порядок здійснення контролю та нагляду за дотриманням містобудівної документації, будівельних норм і правил під час реалізації будівельних проектів.

У підрозділі 2.4 «Адміністративні акти реалізації функції планування в містобудівній діяльності» проаналізовано наукову та нормативну доктрину на предмет визначення категорії «адміністративний акт». З'ясовано, що тривай час чинне законодавство містило суттєві прогалини в аспекті регулювання процедур прийняття адміністративних актів. У зв'язку з цим актуальною була наукова полеміка в контексті доцільності існування адміністративно-процедурного кодексу України. Зупинення її розвитку зумовлено прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру», який чітко ідентифікував характерні риси категорії «адміністративний акт», визначивши явище, що розкривається її змістом як різновид актів застосування права. Обґрунтовується доцільність їхнього диференціювання, зокрема за юридичною природою, функціями та процедурами прийняття.

Доведено, що адміністративні акти реалізації функції планування в містобудівній діяльності можуть трактуватись через: 1) функціональну характеристику – як об'єктивізація а) норм індивідуального спрямування, що є результатом діяльності адміністративного органу, який виконує сервісні, дозвільні, реєстраційні, узгоджувальні/погоджувальні та контрольно-наглядові функції; б) норм загального спрямування, що є результатом підзаконної адміністративної нормотворчості; 2) через інструментальну характеристику – як самостійне правове явище, що моделює розвиток певного кола суспільних відносин у цій сфері. Узагальнено, що в контексті останнього йдеться про акти-плани, які як відповідний інструмент діяльності конкретних суб'єктів публічного адміністрування спрямовуються забезпечити ефективне виконання політичних рішень у спосіб прогнозування та деталізації адміністративних дій на визначений період проміжку часу. Важливою ознакою таких названо необхідність їхнього затвердження рішеннями міських і місцевих рад.

Таким чином, висунуто припущення, що містобудівна документація (плани генеральних забудов міст і населених пунктів, плани зонування територій, історико-архітектурні опорні плани) лиш частково можна розглядати через призму адміністративних актів реалізації функції планування в містобудівній діяльності, оскільки вони: а) одночасно є стратегічними за сутністю та адміністративними за змістом; б) стосуються публічного, а не приватного інтересу.

Визначено, що безпосередніми адміністративними актами реалізації функції планування в містобудівній діяльності є, наприклад: 1) рішення про розроблення містобудівної документації, їхнього оновлення та внесення змін; 2) рішення про проведення громадських слухань; 3) рішення про затвердження містобудівної документації; 4) аналітичний звіт щодо результатів містобудівного моніторингу;

5) акти контролю та нагляду. Однак уточнюється, що окрім останнього за такої інтерпретації адміністративні акти є результатом управлінської діяльності, що визначає та впорядковує конкретні правовідносини у сфері реалізації відповідних етапів планування містобудівної діяльності.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового механізму планування містобудування» складається з двох підрозділів, у яких висвітлено результати компаративістичного аналізу процедур планування містобудівної діяльності, а також визначено шляхи оптимізації такої діяльності в Україні.

Підрозділ 3.1 «Зарубіжний досвід планування містобудівної діяльності та можливість його адаптації в Україні» присвячено розкриттю заявлених питань.

Виявлено, що сучасний тренд планування та побудови інклюзивних і стійких населених пунктів запозичений у більш ранніх концепціях та моделях, побічно пов'язаних з ідеями сталого розвитку (наприклад, «Модель концентричної зони» або прототипи сучасної концепції «місто-сад»).

Звернено увагу на концепції відбудови міст після Другої світової війни, які можна використати при плануванні відбудови населених пунктів України після закінчення дії воєнного стану. Досліджено План Аберкромбі, який був планом реконструкції Лондона після Другої світової війни, а також його майбутнього розвитку. Зокрема Аберкромбі запропонував розділити Лондон і прилеглу територію на серію кілець – «внутрішнє місто», «приміська територія», «зелений пояс» і «зовнішнє місто». Для реконструкції внутрішніх районів міста план Аберкромбі запровадив концепцію відновлення розбомблених районів як «дільниць», а не дворів чи площ. Відмінність полягає в тому, що дільниця включає громадські простори, такі як школи, магазини та сади, а також житлові квартали.

У цьому контексті визначено актуальним досвід Німеччини, яка на той період часу не мала чітких нормативних вказівок від уряду яким чином реалізовувати планування містобудування. Означена функція більшою мірою реалізовувалася місцевими жителями. Причому в довгостроковій перспективі стало зрозумілим, що перевагу слід віддавати реконструкції історичних надбань (вулиць, будинків, архітектури тощо) з мінімальним використанням модерністських підходів.

З'ясовано, що за сучасних умов планування містобудування орієнтується на суспільні запити. Наприклад, суб'єкти планування дедалі частіше розглядають вирощування харчових продуктів в межах міста як спосіб використання вільних земель. Міське сільське господарство та громадські сади набули популярності в останні роки, оскільки люди хочуть купувати їжу, вирощену ближче до місця їхнього проживання.

Досліджено особливості планування містобудування в Сінгапурі як країни, що має значні конкурентні переваги в порівнянні з іншими країнами. Виявлено, що в країні започатковане дворівневе планування – стратегічне та оперативне. Зокрема Довгостроковий план функціонує на стратегічному рівні, встановлюючи загальні напрямки та цілі на дуже тривалий період. Генеральний план, навпаки, працює на операційному рівні, перетворюючи ці широкі стратегії на конкретні дії та проекти. Ефективним інструментом планування містобудування вважається процедура огляду довгострокового плану до реалізації якої можуть залучитись усі охочі. Узагальнено, що досвід цієї країни є репрезентацією тезису про те, що ефективно

використання громадської думки та інструментів публічного управління створює умови для успішного стратегічного планування містобудівної діяльності.

У підрозділі 3.2 «Шляхи розвитку адміністративно-правового регулювання реалізації функції планування в містобудівній діяльності» визначено основні вектори забезпечення ефективної, прозорої та сучасної системи управління просторовим розвитком.

Уточнюється, що сучасна парадигма розвитку управлінських процесів у сфері містобудування загалом перебуває на етапі трансформаційних змін, які зумовлені наявністю таких факторів: 1) недостатня децентралізованість; 2) низький рівень кваліфікації кадрів; 3) відсутність ефективного довгострокового планування та єдиних моделей розвитку, здатних забезпечити єдність і системність у підходах до просторового планування; 4) відсутність сформованих мереж комунікативної взаємодії між різними рівнями управління; 5) недоліки правового регулювання здійснення контрольних-наглядових процедур; 6) недостатня ефективність представництва місцевих інтересів у питаннях планування та регулювання забудови; 7) слабкість інституту відповідальності за правопорушення у сфері містобудівної діяльності та багатьма іншими.

Визначено доцільним здійснити групування шляхів розвитку адміністративно-правового регулювання реалізації функції планування в містобудівній діяльності за критерієм актуалізації вирішення проблеми. Також запропоновано розрізняти нормативні вектори (наприклад, внесення змін до пункту 5, частини 3 статті 21 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» внести зміни у пункт 5, частини 3 статті 21 щодо впровадження інституту медіації до сфери просторового розвитку) та інституційні (наприклад, створення центрів комунікації при органах місцевого самоврядування для поліпшення координації між громадянами, забудовниками та адміністративними органами).

Окремо визначено за необхідне створення єдиної концепції просторового планування, що ґрунтуватиметься на постулаті збалансованості функціональних просторів, щоб з одного боку, різні функціональні зони (житлові, комерційні, промислові, рекреаційні тощо) знаходились у відповідному балансі, а з іншого – щоб такі зони були спроектовано адаптивно до мінливості потреб та інтересів громади. Окрім того, доцільно забезпечити розвиток місцевих правил регулювання планування та забудови територій, стратегічний аспект яких має забезпечити комплексний і ефективний підхід до розвитку територій, сприяючи досягненню оптимального балансу між різними функціональними зонами та потребами громади.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації представлено результати проведеного комплексного аналізу щодо змісту, сутності та особливостей теоретичного і практичного дискурсів функціонування адміністративно-правового механізму планування містобудування в Україні. Основні з них такі:

1. Визначено, що планування містобудівної діяльності – це процес створення та організації соціальних, економічних і фізичних компонентів населеного пункту, що здійснюється з метою досягнення локальних цілей територіального розвитку і

забезпечення їхньої стійкості, передбачаючи систематичне дослідження, оцінку та прийняття рішень щодо землі, інфраструктури та ресурсів у межах територіальної громади задля створення добре організованого та функціонального соціального простору. Узагальнено, що ефективно, стало та інклюзивне планування містобудівної діяльності може гарантувати, що населені пункти будуть готові до різних викликів, з-поміж яких, однак не виключно такі як економічні зміни та екологічні проблеми, тим самим забезпечуючи при цьому високу якість життя для їх мешканців.

2. Запропоновано під адміністративно-правовим механізмом реалізації функції планування в містобудівній діяльності розуміти взаємоузгоджену сукупність елементів, що перетворюють адміністративні норми щодо необхідності розвитку територій у заданому векторі в практичну площину. Більш спеціалізовано означений термін визначено у вигляді функціонування системи об'єднаних спільною ціллю правових засобів, створених для втілення в правореалізацію кола завдань суб'єктів містобудівної діяльності у ході реалізації ними функції планування. Сформовано, що його завдання об'єктивують необхідність: 1) забезпечення раціонального використання природних ресурсів, в тому числі земельних, мінеральних та рекреаційних; 2) поліпшення соціальних умов для населення, шляхом використання новітніх стандартів забудови, в тому числі інклюзивних; 3) забезпечення населення житлом в аспекті доступності через планування використання механізмів фінансування (кредитування) житлового будівництва або фінансово-кредитні та іпотечні інфраструктури; 4) забезпечення сталого функціонування житлово-комунального господарства шляхом планування будівництва нових сталих споруд чи проведення реконструкції та модернізації наявних; 5) забезпечення розвитку транспортної інфраструктури з урахуванням інтересів всіх учасників дорожнього руху шляхом створення пішохідних зон та зон паркування, велосипедних доріжок, винесення за межі населених пунктів мереж загального користування (доріг, залізничних колій, аеропортів); 6) забезпечення розвитку та удосконалення інженерної інфраструктури шляхом впровадження енергозберігаючих технологій, використання нетрадиційних та відновних джерел енергії та замкнутого циклу водопостачання; 7) формування повноцінного життєвого середовища та поліпшення санітарно-гігієнічних умов шляхом здійснення різних заходів соціально-економічного, архітектурного, технічного та екологічного характеру; 8) забезпечення ефективного захисту від несприятливих природних явищ й запобігання виникненню техногенних аварій та ліквідації їх наслідків й окремо – забезпечення громад укриттями різного формату.

3. Доведено, що міжнародні стандарти, включно з європейськими, відіграють ключову роль у встановленні засад реалізації функції планування в містобудівній діяльності України, забезпечуючи відповідність національної практики сучасним вимогам сталого розвитку та інтеграції в європейський правовий простір. Водночас національний рівень об'єктивізації таких стандартів потребує доопрацювання. Підтримано позицію вчених, які обґрунтовують необхідність прийняття Будівельного кодексу України, який має систематизувати всі нормативні акти та законодавчі положення, що стосуються містобудівної діяльності, в один єдиний документ, що спростить доступ до інформації, зробить законодавство більш

зрозумілим і зручним у використанні як для фахівців, так і для громадян. Це також дозволить уникнути суперечностей та дублювання норм, що часто зустрічаються в окремих законодавчих актах, забезпечивши таким чином узгодженість між різними аспектами містобудівної діяльності та нормативно-правовими актами. Зазначене є важливим з огляду на те, що комплексний підхід до регулювання містобудівної діяльності дозволить більш ефективно управляти процесами планування та забудови для розвитку територій.

4. Визначено ознаки адміністративно-правових відносин щодо реалізації функції планування в містобудівній діяльності у такій варіації: 1) це правовідносини, що виникають змінюються та припиняються тільки на підставі адміністративно-правових норм, які встановлюють необхідність охоплення адміністративно-правовим впливом широко кола об'єктів управління; 2) за суб'єктною характеристикою мають подвійну юридичну природу, яка визначає різні характерні їх особливості залежно від того учасником таких правовідносин є інший суб'єкт владних повноважень (орган влади) чи громадяни або їх об'єднання; 3) ініціювати виникнення, зміну та припинення таких відносин може кожна зі сторін, у випадках встановлених в законі, згода чи бажання однієї зі сторін для такого ініціювання може не вимагатися; 4) вирішення спорів між суб'єктами цих правовідносин може вирішуватися в судовому та позасудовому (адміністративному) порядку; 5) доречним є виокремлення щонайменше двох класифікаційних критеріїв їх видової диференціації – за сферою виникнення та суб'єктним складом.

5. Доведено, що система суб'єктів реалізації функції планування в містобудівній діяльності сформована та чітко нормативно ідентифікована. Її сутність репрезентує монополістичний контекст, за якого держава повністю бере на себе обов'язок забезпечити, реалізувати та контролювати ефективність її здійснення. З одного боку, такий підхід цілком виправданий, однак слід враховувати також сучасні тенденції демократизації процесів прийняття рішень та прагнення до більш прозорого й інклюзивного управління. Тому слід розглянути можливість посилення права голосу громадськості у процесі планування містобудівної діяльності, щонайменше в аспектах реалізації контрольних-наглядових функцій.

6. Удосконалено термінологічну сутність категорії «адміністративна процедура реалізації функції планування в містобудівній діяльності», яку визначено як регламентований юридичними нормами порядок вчинення дій та прийняття рішень органами публічного управління, спрямований на організацію, координацію та контроль за плануванням територій. Доведено, що означені процедури формують багатоступеневий процес реалізації повноважень органів публічного адміністрування, який включає розробку, обговорення, експертизу, затвердження та контроль за виконанням містобудівної документації. Причому з функціональної точки зору їхня реалізація є виключною відповідальністю суб'єктів публічного адміністрування, однак за юридичною природою таких дій вони не можуть здійснюватись в умовах замкненості державного апарату. Виявлено, що різні стадії цих процедур мають свою специфіку та можуть бути як обов'язковими, так і факультативними. Важливою складовою є містобудівний моніторинг, який дозволяє вчасно виявляти проблеми та коригувати плани для забезпечення ефективного розвитку територій.

7. Доведено, що проблематика визначення змісту та сутності адміністративних актів реалізації функції планування в містобудівній діяльності є доволі спірною. Адже попри законодавчу визначеність категорії «адміністративний акт» досі актуальним вбачається їхній розподіл на нормативні та індивідуальні. Досліджувана сфера є прямим доказом зазначеного, адже, наприклад, рішення сільради про затвердження містобудівної документації має ознаки нормативності, стосується вирішення конкретного питання та може бути оскарженим в порядку адміністративного судочинства зацікавленими особами. Водночас акти контролю та нагляду є базовими різновидами адміністративних актів індивідуального спрямування.

8. Визначено, що проаналізовані концепції планування та забудови населених пунктів останніх 200 років були спрямовані на створення екологічно привабливих місць для проживання та роботи людей. Констатовано, що як і раніше, так і сьогодні існує необхідність інтеграції екологічних принципів у містобудівну практику з метою створення здорового, безпечного та стійкого середовища для проживання, що включає раціональне використання природних ресурсів, збереження біорізноманіття, мінімізацію впливу на довкілля, а також забезпечення високої якості життя для мешканців через розвиток зелених зон, ефективну транспортну інфраструктуру та енергоефективні будівлі. Яскравим прикладом належного здійснення функції планування містобудування названо досвід Сінгапуру, врахування якого надасть можливість Україні: 1) підвищити ефективність довгострокового планування; 2) забезпечити цілісність та координацію планування; 3) посилити громадську участь; 4) забезпечити гнучкість та адаптивність; 5) запровадити інноваційні підходи управління територіями.

9. Доведено, що сучасний стан здійснення управління містобудівними процесами загалом, зокрема і реалізації функції просторового планування, з теоретичної точки зору є достатньо функціональним, адже вченими вже здійснено перехід від централізованого його типу до раціонального. Нормативна доктрина теж пристосовується до такої необхідності, однак у спосіб відсутньої системної єдності, що має наслідком фрагментарність вирішення окремих нагальних питань. Водночас практичний дискурс піднятих питань відзначається найменшим обсягом позитивізму, адже демонструє системні порушення основної концепційної ідеї належного врядування – принципу публічності, який передбачає не тільки врахування потреб та інтересів громадян у процедурах прийняття рішень, а й розподіл відповідальності за їхню ефективність і результативність, проміжні наслідки та кінцевий підсумок дії. Означене актуалізує необхідність формування системного діалогу між владою та громадою (наприклад, шляхом створення центру комунікації на базі органів місцевого самоврядування) для вирішення чисельних містобудівних проблем, накопичених в громаді.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Юрко В.В. Містобудівна діяльність: поняття, ознаки. *KELM*. 2022. № 7(51). С. 311–314 (Республіка Польща).
2. Юрко В.В. Значення міжнародних та європейських засадничих документів у сфері планування містобудівної діяльності в Україні. *Держава та регіони. Серія Право*. 2023. № 4(82). Т. 2. С. 128–132.
3. Юрко В.В. Місце та значення планування у механізмі реалізації містобудівної діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 3. С. 165–169.
4. Юрко В.В. Завдання та принципи сталого планування містобудівної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 612–615.
5. Юрко В.В. Адміністративно-правовий механізм реалізації функції планування в містобудівній діяльності. *Правові новели*. 2024. № 22. Т. 3. С. 64–69.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Юрко В.В. Види адміністративно-правових відносин у сфері реалізації функції планування у містобудівній діяльності. *Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16–17 березня 2022 р.)*. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 118–120.
7. Юрко В.В. Про необхідність прийняття будівельного кодексу України. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.)*. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 131–133.

АНОТАЦІЯ

Юрко В.В. Адміністративно-правовий механізм планування містобудування. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

У дисертаційному дослідженні визначено, розкрито, уточнено та переглянуто зміст, сутність, особливості теоретичного і практичного дискурсів функціонування адміністративно-правового механізму планування містобудування в Україні. Сформовано поняття та розкрито сутність функції планування в містобудівній діяльності. З'ясовано характерні ознаки адміністративно-правового механізму реалізації функції планування в містобудівній діяльності, його завдань та принципів. Визначено основні нормативні акти і правові документи, які регулюють процеси планування та організації містобудівної діяльності, а також сутність адміністративно-правових відносин, що об'єктивують процеси їх здійснення. Розкрито систему суб'єктів планування містобудування, схарактеризовано їх адміністративно-правовий статус, адміністративні процедури діяльності та основну форму здійснення повноважень. Висвітлено результати компаративістичного аналізу успішного планування містобудування у зарубіжних країнах, проаналізовано

можливості впровадження ефективних практик в Україні. Запропоновано рекомендації щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання, спрямовані на підвищення ефективності та результативності реалізації функції планування містобудівної діяльності.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, післявоєнне інфраструктурне відновлення, планування містобудівної діяльності, просторовий розвиток, сталий розвиток, стійкість населених пунктів.

SUMMARY

Yurko, V. Administrative and Legal Mechanism for Urban Planning. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Juridical Science in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

The thesis defines, reveals, clarifies and revises the content, essence, features of theoretical and practical discourses of the functioning of the administrative and legal mechanism for urban planning in Ukraine. The concept of the planning function in urban development is formed. Its essence is defined through the conflict dimension of the correlation between "regulatory and actual", where the urgent need to modernise regulatory approaches to ensuring balanced and inclusive development of settlements becomes the main factor for identifying it as an effective tool for making informed decisions, determining priority areas of spatial development, and implementing administrative measures capable of objectifying the existence of an appropriate, flexible and responsive public administration system, which facilitates the creation of viable, fair and progressive social spaces.

The author identifies the characteristic features of the administrative and legal mechanism for implementing the planning function in urban development, its tasks and principles. The author summarises that modern urban planning revolves around the trend of "sustainable development", the implementation of which is not a universal concept; instead, it is a set of guidelines that can be adapted to the unique needs and challenges of territorial environments to enable the creation of healthier, more livable spaces, unrestricted by the current interests of various stakeholders.

The main legal regulations and documents governing the processes of planning and organisation of urban development activities, as well as the essence of administrative and legal relations objectifying the processes of their implementation are identified. The system of actors involved in urban planning is revealed, their administrative and legal status, administrative procedures and the main form of exercising their powers are characterised. The results of a comparative analysis of successful urban planning in foreign countries are highlighted, and the possibilities of implementing effective practices in Ukraine are analysed. Recommendations for improving administrative and legal framework aimed at enhancing the efficiency and effectiveness of the urban planning function are proposed.

Keywords: administrative and legal mechanism, post-war infrastructure reconstruction, resilience of settlements, spatial development, sustainable development, urban planning.